

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет

Кафедра банківської справи

Міждисциплінарна курсова робота

на тему:

«Банківські ризики та напрями управління ними в умовах глобальної фінансової нестабільності»

Студентка I курсу магістратури групи ФБСм-11

Спеціальності «Банківська справа»

Марченко А. Р.

Керівник к.е.н., доцент Забчук Г. М.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка:ECTS: _____

Члени комісії

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. Теоретичні основи банківських ризиків.....	5
2. Аналітична оцінка сучасного стану банківських ризиків на прикладі АТ«Ощадбанк».....	15
3. Перспективи мінімізації кредитного ризику, як одного з виду банківських ризиків в банківській системі України.....	26
ВИСНОВКИ.....	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	38
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Банки відіграють вирішальну роль у системі фінансового посередництва і через те повинні не тільки діагностувати потенційні загрози, а й мати відповідний механізм нейтралізації їх негативного впливу. Розвиток сучасного фінансового сектору приносить у діяльність банків нові аспекти й проблеми стабільного функціонування, розв'язання яких багато в чому залежить від рівня системи управління ризиками.

У зв'язку із ринковими перетвореннями, а також фінансово – економічними кризами, ми можемо спостерігати, що банківський сектор України не може адекватно реагувати на зміни і ризики наявні у фінансовому секторі. Що призводить до того що банки припиняють свою діяльність.

На даний час в теорії та практиці управління банківськими ризиками виділяють багато методів, моделей, інструментів, проте всі вони є недосконалими та мають певні недоліки. При аналізі ризиків АТ «Ощадбанку» ми можемо спостерігати, що банк розробив власні стратегії та методи ідентифікації банківських ризиків, а також способи їх мінімізації.

Тому актуальною залишається розробка методів, які б комплексно дозволили ідентифікувати та провести оцінку банківських ризиків а також мінімізувати їх негативний вплив.

Огляд літератури з теми дослідження. Питанням дослідження кредитного ризику банку присвячено значну кількість наукових праць, в яких висвітлені різноманітні погляди та підходи до оптимізації оцінки та ефективного управління кредитним ризиком.

Загальну характеристику та класифікацію банківських ризиків подано у працях С. Братанович, І. Бурденко, Н. Валенцевої, Х. Грюнінга, У. Деволда, О. Дзюблюк, Г. Дріза, М. Савлука.

Проте при наявності значної кількості досліджень з теми в економічній літературі поза увагою залишились проблеми створення якісно нового механізму управління фінансовими ризиками, який має бути ефективним в умовах значних

змін чинників зовнішнього середовища. Не всі аспекти управління фінансовими ризиками достатньо досліджено, а деякі й досі залишаються дискусійними.

Теоретичне і практичне значення теми. Тема дослідження має важливе як теоретичне, так і практичне значення. Це пояснюється тим, що питання вдосконалення процесу управління банківськими ризиками в сучасних умовах господарювання мало висвітлені. Разом з тим, практика потребує досконалого вивчення цього питання з метою підвищення ефективності як управління банківськими ризиками.

Мета і завдання дослідження. Виходячи із актуальності теми курсової роботи за мету поставлено дослідити поняття «банківські ризики», визначити способи управління та методи мінімізації як банківських ризиків так і кредитного ризику як одного з виду банківських ризиків.

Завданнями курсової роботи є:

- 1) розкрити економічну сутність та обґрунтувати поняття «банківські ризики»
- 2) провести аналіз банківських ризиків на прикладі АТ «Ощадбанку»
- 3) проаналізувати методи управління та способи мінімізації кредитним ризиком, як одним з видів банківських ризиків
- 4) ознайомитися із зарубіжним досвідом управління кредитним ризиком

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження виступають відносини які пов'язанні з діяльністю банків.

1. Теоретичні основи банківських ризиків

Ризик є складовою банківської діяльності, оскільки для неї, як і для будь-якої фінансово-економічної діяльності, характерним є високий рівень залежності прийняття управлінських рішень від впливу значної кількості факторів та дій контрагентів, котрі важко передбачити з необхідною точністю. Саме з невизначеністю, або з імовірнісними процесами, зумовленими важкістю точного передбачення перебігу подій у майбутньому, як правило, пов'язується виникнення ризику [19, с. 29] .

В сучасних умовах діяльність банків супроводжується зниженням прибутковості, неякісними кредитно–інвестиційними портфелями, недостатнім рівнем сформованих резервів. У процесі функціонування робота банків наражається на різноманітні ризики, які притаманні фінансовій, інвестиційній та операційній діяльності банків.

У контексті нагляду на основі оцінки ризиків Національний банк визначає банківський ризик за його впливом на капітал і надходження. Ризик - це ймовірність того, що події, очікувані або неочікувані, можуть мати негативний вплив на капітал та/або надходження банку [6].

Існування ризику не обов'язково є причиною для занепокоєння. Для розгляду ризиків у ширшій перспективі наглядовці мають вирішити, чи є ризики, які бере на себе банк, виправданими. Ризики вважаються виправданими, якщо вони є зрозумілими, контрольованими, такими, які можна виміряти і що відповідають здатності банку швидко реагувати на негативні обставини. Невиправданий ризик може впливати із навмисних або ненавмисних дій. Якщо ризики є невинуватими, наглядовці мають взаємодіяти із керівництвом і спостережною радою банку і спонукати їх до пом'якшення або усунення цих невинуватих ризиків. Заходи, які в такому разі має здійснити банк, включають зменшення сум під ризиком, збільшення капіталу або зміцнення процесів управління ризиками.

При дослідженні поняття «банківський ризик» у більшості випадків вчені намагаються адаптувати визначення категорії “ризик” до специфічних умов його

виникнення у банківській діяльності. З огляду на це не може існувати істотних відмінностей у підходах, які застосовуються в обох випадках. Так, наприклад, Л. Бондаренко у своєму дослідженні розрізняє шість підходів до визначення поняття «банківський ризик» [1, с 23]: як ймовірність відхилення від очікуваного результату; загроза втрат; ймовірність отримання як збитків, так і прибутку; невпевненість передбачення результату; ситуативна характеристика діяльності банку, що відображає невизначеність її результату; діяльність банку, пов'язана з подоланням невизначеності. Аналіз наявних у літературних джерелах визначень поняття “банківський ризик” (табл. 1.1) вказує на те, що більшість з них є подібними, а відмінності полягають переважно в обраному підході до розуміння сутності ризику в цілому (відповідно до поданого вище огляду генезису трактувань даної економічної категорії).

Таблиця 1.1

Огляд визначень поняття «банківський ризик»

Автор	Визначення
Л. Бондаренко [1]	Можливість прийняття раціонального чи нераціонального управлінського рішення, в рамках якого можна дати вірогідну кількісну і/або якісну оцінку дії факторів і, як наслідок, отримати один з трьох економічних результатів: позитивний (прибуток), нульовий або негативний (збиток)
Л. Примостка [18]	Ймовірність недоотримання доходів або зменшення ринкової вартості капіталу банку внаслідок несприятливого впливу зовнішніх чи внутрішніх чинників

Продовження таблиці 1.1.

Автор	Визначення
В. Подчесова [15]	Відображають невизначеність, пов'язану з проявом конкурентної боротьби як між банками, так й між іншими учасниками ринку, що відбивається на сталості руху фінансових потоків та зміні обсягів фінансових ресурсів банку
А. Загороднього [20]	Банківські ризики – небезпека втрат, що впливають зі специфіки операцій, що здійснюються кредитними установами
К. В. Уваров [17]	Можливість того, що певні події, очікувані чи неочікувані, можуть спричинити негативний вплив на рівень капіталу або доходів банку

Враховуючи зазначене вище, можна сформулювати наступне визначення банківських ризиків: це – кількісно оцінена ймовірність невідповідності обсягових, просторових та часових параметрів фінансових потоків банку очікуваним, яка формується у результаті цілеспрямованої дії або бездіяльності зацікавлених суб'єктів економічних відносин, що відбивається на зміні його фінансового стану та динаміки розвитку.

Згідно з постановою Правління НБУ від 15 березня 2004 року № 104, яка затвердила «Методичні вказівки щодо інспектування банків «Систему оцінки ризиків» всі банківські ризики класифікуються на ризики, які можна кількісно оцінити та ризики, які неможливо оцінити кількісно. До ризиків, що піддаються оцінюванню, належать: кредитний, ліквідності, зміни процентної ставки, ринковий, операційно-технологічний. До ризиків, що не піддаються кількісному оцінюванню відносять: ризик репутації, юридичний та стратегічний ризики. Дана класифікація створена, переважно, для цілей банківського нагляду, тому має певні відмінності порівняно з іншими.

У науковій літературі вітчизняних та зарубіжних дослідників пропонується досить значна кількість класифікацій ризиків.

Варто також відмітити, що ряд авторів, класифікуючи банківські ризики, виділяють лише їх види. Наприклад, Заруба О. Д. виділяє такі види банківських ризиків, як: систематичний ризик, несистематичний ризик, селективний, часовий ризик, ризик законодавчих змін, ризик ліквідності, кредитний, інфляційний, процентний, валютний, операційний ризики, ризик країни інвестування, ризик підприємства тощо [5, с. 95 – 99].

Розглянемо класифікаційну ознаку, за джерелами виникнення. Згідно неї банківські ризики поділяються на внутрішні і зовнішні.

До зовнішніх ризиків традиційно належать ризики, що безпосередньо не пов'язані із діяльністю банку або його клієнтури, прикладом зовнішніх ризиків є: ризик країни, правовий ризик, соціальний ризик, економічний ризик. Вплив зовнішніх ризиків на результативність роботи банку досить високий, управління цими ризиками найскладніше, а іноді й неможливе.

До внутрішніх належать ризики, що виникають безпосередньо у зв'язку з діяльністю конкретного банку. Чим ширше коло клієнтів, партнерів, зв'язків банку, банківських операцій, послуг, тим більше внутрішніх ризиків супроводжує його роботу. Порівняно із зовнішніми внутрішні ризики краще піддаються ідентифікації та оцінці. Завдання менеджменту полягають в тому, щоб виявити, оцінити, мінімізувати та постійно контролювати внутрішні ризики за допомогою відповідних методів.

Оскільки існує багато поглядів на класифікацію ризиків ми вважаємо, що найбільш точною класифікацією адаптованою до сучасних умов функціонування банківської системи в Україні є класифікація визначена у Методичних вказівках з інспектування банків «Система оцінки ризиків» Національного банку України, де зазначено, що з метою здійснення банківського нагляду НБУ виділив дев'ять категорій ризику і їх ми будемо розглядати, а саме:

- кредитний ризик;

- ризик ліквідності;
- ризик зміни процентної ставки;
- ринковий ризик;
- валютний ризик;
- операційно-технологічний ризик;
- ризик репутації;
- юридичний ризик;
- стратегічний ризик.

Ці види ризиків не є взаємовиключними. Будь-який банківський продукт або послуга може наражати банк на кілька ризиків.

Кредитний ризик – наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання.

Під час оцінки кредитний ризик розрізняють індивідуальний та портфельний. Джерелом індивідуального кредитного ризику є окремий, конкретний контрагент банку – позичальник, боржник, емітент цінних паперів. Оцінка індивідуального кредитного ризику передбачає оцінку кредитоспроможності окремого контрагента, тобто його індивідуальну спроможність своєчасно та в повному обсязі розрахуватися за взятими зобов'язаннями.

Портфельний кредитний ризик виявляється у зменшенні вартості активів банку (іншій, ніж внаслідок зміни ринкової процентної ставки). Джерелом портфельного кредитний ризик є сукупна заборгованість банку за операціями, яким притаманний кредитний ризик, – кредитний портфель, портфель цінних паперів, портфель дебіторської заборгованості тощо. Оцінка портфельного кредитний ризик передбачає оцінку концентрації та диверсифікації активів банку [9].

Ризик ліквідності – наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність банку виконати свої зобов'язання в належні строки, не зазнавши при цьому неприйнятних втрат. Ризик ліквідності

виникає через нездатність управляти незапланованими відтоками коштів, змінами джерел фінансування або виконувати позабалансові зобов'язання.

Виділяють також ризик ліквідності ринку, який визначається як наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, що виникає через нездатність банку швидко закрити розриви своїх позицій за поточними ринковими ставками, не зазнавши при цьому неприйнятних витрат. Ризик ліквідності ринку виникає через нездатність визначати або враховувати зміни ринкових умов, які впливають на спроможність залучати кошти в необхідних обсягах та за прийнятними ставками або реалізовувати активи швидко та з мінімальними втратами вартості [3].

Ризик зміни процентної ставки – наявний або потенційний ризик для надходжень або капіталу, який виникає внаслідок несприятливих змін процентних ставок. Цей ризик впливає як на прибутковість банку, так і на економічну вартість його активів, зобов'язань та позабалансових інструментів.

Основними видами ризику зміни процентної ставки, на які зазвичай наражається банк, є:

1) ризик зміни вартості ресурсів, що виникає через різницю в строках погашення (для інструментів з фіксованою процентною ставкою) та переоцінки величини ставки (для інструментів із змінною процентною ставкою) банківських активів, зобов'язань та позабалансових позицій;

2) ризик зміни кривої дохідності, який виникає через зміни в нахилі та формі кривої дохідності;

3) базисний ризик, який виникає через відсутність достатньо тісного зв'язку між коригуванням ставок, отриманих та сплачених за різними інструментами, всі інші характеристики яких щодо переоцінки є однаковими;

4) ризик права вибору, який постає із наявності права відмови від виконання угоди (тобто реалізації права вибору), яке прямо чи опосередковано наявне в багатьох банківських активах, зобов'язаннях та позабалансових портфелях.

Ринковий ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через несприятливі коливання

вартості цінних паперів та товарів і курсів іноземних валют за тими інструментами, які є в торговельному портфелі. Цей ризик впливає з маркетмейкерства, дилінгу, прийняття позицій з боргових та пайових цінних паперів, валют, товарів та похідних інструментів (деривативів).

Валютний ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через несприятливі коливання курсів іноземних валют та цін на банківські метали. Валютний ризик можна поділити на: ризик трансакції, ризик перерахунку з однієї валюти в іншу (трансляційний ризик), економічний валютний ризик.

Ризик трансакції полягає в тому, що несприятливі коливання курсів іноземних валют впливають на реальну вартість відкритих валютних позицій. Проте оскільки він, як правило, впливає з операцій маркетмейкерства, дилінгу і прийняття позицій в іноземних валютах, цей ризик розглядається у рекомендаціях щодо ринкового ризику.

Ризик перерахунку з однієї валюти в іншу (трансляційний ризик) полягає в тому, що величина еквівалента валютної позиції у звітності змінюється в результаті змін обмінних курсів, які використовуються для перерахунку залишків в іноземних валютах в базову (національну) валюту.

Економічний валютний ризик полягає у змінах конкурентоспроможності банку або його структур, що входять в консолідовану групу, на зовнішньому ринку через суттєві зміни обмінних курсів.

Операційно-технологічний ризик – це потенційний ризик для існування банку, що виникає через недоліки корпоративного управління, системи внутрішнього контролю або неадекватність інформаційних технологій і процесів оброблення інформації з точки зору керованості, універсальності, надійності, контрольованості і безперервності роботи. Такі недоліки можуть призвести до фінансових збитків через помилку, невчасне виконання робіт або шахрайство або стати причиною того, що інтереси банку постраждають у якийсь інший спосіб, наприклад, дилери, кредитні працівники або інші працівники банку

перевищать свої повноваження або здійснюватимуть операції в порушення етичних норм або із занадто високим ризиком. Операційно-технологічний ризик виникає також через неадекватність стратегії, політики і використання інформаційних технологій. До інших аспектів операційно-технологічного ризику належить імовірність непередбачених подій, наприклад пожежі або стихійного лиха.

Ризик репутації – це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через несприятливе сприйняття іміджу фінансової установи клієнтами, контрагентами, акціонерами (учасниками) або органами нагляду. Це впливає на спроможність банку встановлювати нові відносини з контрагентами, надавати нові послуги або підтримувати існуючі відносини. Цей ризик може призвести банк (або його керівників) до фінансових втрат або зменшення клієнтської бази, у тому числі до притягнення до адміністративної, цивільної або кримінальної відповідальності. Ризик репутації має місце на всіх рівнях організації, і тому банки мають відповідально ставитися до своїх взаємовідносин із клієнтами та суспільством. Публічне сприйняття іміджу банку можна розділити на дві категорії:

- сприйняття ринком, наприклад нинішніми або потенційними клієнтами, контрагентами, акціонерами (учасниками);

- сприйняття органами державного регулювання, наприклад Національним банком, Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Державною податковою адміністрацією, іншими уповноваженими органами [7].

Юридичний ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через порушення або недотримання банком вимог законів, нормативно-правових актів, угод, прийнятої практики або етичних норм, а також через можливість двозначного їх тлумачення. Банківські установи наражаються на юридичний ризик через те, що мають відносини з великою кількістю зацікавлених сторін, наприклад, клієнтами, контрагентами,

посередниками тощо, органами нагляду, податковими та іншими уповноваженими органами. Юридичний ризик може призвести до сплати штрафних санкцій та адміністративних стягнень, необхідності грошового відшкодування збитків, погіршення репутації, погіршення позицій банку на ринку, звуження можливостей для розвитку і зменшення можливостей правового забезпечення виконання угод.

Стратегічний ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неправильні управлінські рішення, неналежну реалізацію рішень і неадекватне реагування на зміни в бізнес-середовищі. Цей ризик виникає внаслідок несумісності:

- стратегічних цілей банку;
- бізнес-стратегій, розроблених для досягнення цих цілей;
- ресурсів, задіяних для досягнення цих цілей;
- якості їх реалізації.

Ресурси, необхідні для реалізації бізнес-стратегій, можуть бути як матеріальними, так і нематеріальними. До них належать канали взаємодії і обміну інформацією, операційні системи, мережі надання послуг та продуктів і управлінський потенціал та можливості. Внутрішні характеристики організації мають оцінюватися з точки зору впливу економічних, технологічних, конкурентних, наглядових та інших змін зовнішнього середовища [9].

Оскільки ринкові умови і структури банків є різними, не існує єдиної системи управління ризиками, прийнятної для всіх банків. Кожна установа має розробити свою власну програму та системи управління ризиками, відповідно до своїх потреб і обставин. Наприклад, банк, більший за розміром, із складнішими операціями, що має підрозділи в різних географічних регіонах, повинен мати більш досконалу та розвинену систему управління ризиками. Однак усі ефективні системи управління ризиками мають декілька спільних основних характеристик. Наприклад, ефективні системи управління ризиками мають бути незалежними від діяльності, пов'язаної з прийняттям ризиків. Незалежно від своєї структури, кожна система управління ризиками має включати такі елементи:

- виявлення ризику;

Належне виявлення ризику - це, в першу чергу, визнання та розуміння наявних ризиків або ризиків, що можуть виникнути у зв'язку з новими діловими ініціативами. Виявлення ризику має бути постійним процесом, що має здійснюватися як на рівні окремої операції, так і на рівні портфелів;

- вимірювання ризику;

Банк, який не має системи вимірювання ризиків, має обмежену здатність контролювати ризики або здійснювати їх моніторинг. Крім того, розвиненість інструментів управління ризиками, які використовує банк, має бути адекватною складності і рівню ризиків, які він узяв на себе.

- контроль ризику;

Банк має встановити обмеження і довести їх до виконавців за допомогою положень, стандартів та/або процедур, які визначають обов'язки і повноваження працівників. Ці контрольні обмеження мають бути дійовими інструментами управління, які можна уточнювати в разі зміни умов або рівня толерантності до ризику.

- моніторинг ризику.

Банки мають здійснювати моніторинг ризиків для забезпечення своєчасного відстеження рівнів ризиків і винятків із тих чи інших правил. Звіти про моніторинг мають бути регулярними, своєчасними, точними та інформативними і надаватися відповідним посадовим особам для вжиття необхідних заходів [9].

В умовах функціонування банківської системи банк повинен враховувати усі ризики, які притаманні його діяльності. У процесі діяльності жоден ризик не може дорівнювати нулю, тому банківські установи мають забезпечити ефективну систему ризик-менеджменту. Вчасно виявляти ризики і проводити заходи щодо їх мінімізації.

2. Аналітична оцінка сучасного стану банківських ризиків на прикладі АТ «Ощадбанк»

Управління фінансовими ризиками банку здійснюється у відповідності до Стратегії управління ризиками в системі АТ “Ощадбанк” (надалі – Стратегія управління ризиками), затвердженої наглядовою радою банку (протокол №8 від 31.10.2015 року). Стратегія управління ризиками стосується банку в цілому та всіх його структурних підрозділів, філій (відділень) зокрема. Визначення загальної стратегії управління ризиками Банку здійснюється наглядовою радою Банку. Наглядова рада Банку делегує повноваження щодо прийняття рішень, організації і впровадження загальної системи управління ризиками правлінню Банку.

Правління Банку здійснює загальне управління ризиками. Правління Банку делегує повноваження з управління фінансовими ризиками профільним комітетам Банку, а саме:

- Комітету з управління активами та пасивами (далі КУАП);
- Кредитному комітету;
- Кредитному комітету з роздрібного бізнесу;
- Фінансовому комітету;
- Комітету тарифної та продуктової політики;
- Іншим комітетам.

З точки зору структурної організації, банк приймає комбіновану модель управління ризиками, тобто управління відбуватиметься на трьох рівнях:

- загальнобанківський (представлений вищим менеджментом банку, профільними комітетами, департаментом ризиків, а також підрозділами, що виконують функції внутрішнього аудиту, ревізії та контролю);

- середній (представлений керівництвом структурних підрозділів центрального апарату банку, що проводять банківські операції, керівництвом регіональних управлінь і його установ, профільними комітетами регіональних управлінь, регіональними ризик – аналітиками та підрозділами внутрішнього аудиту, ревізії та контролю на рівні регіональних управлінь банку);

- операційний (представлений підрозділами, що безпосередньо проводять банківські операції, та підрозділів, що супроводжують ці операції).

Управління ризиками банку забезпечується шляхом впровадження політик, методик, регламентів та процедур, встановленням лімітів і обмежень з фінансових ризиків.

Банк здійснює управління наступними ризиками:

Кредитний ризик являє собою ризик фінансового збитку для Банку в результаті невиконання позичальником чи контрагентом свого зобов'язання. Кредитний ризик виникає, головним чином, у зв'язку з кредитами і авансами та інвестиційними цінними паперами. Для цілей звітності з управління ризиками Банк розглядає та консолідує всі елементи кредитного ризику (такі як ризик невиконання своїх зобов'язань окремими позичальниками та контрагентами, а також ризики, властиві певним країнам та галузям).

Банк здійснює управління кредитним ризиком шляхом встановлення лімітів для окремих позичальників та груп позичальників, які визначаються на основі рекомендацій відповідного Кредитного департаменту і департаменту ризиків та затверджуються відповідним Кредитним комітетом або Правлінням.

У разі, якщо сума кредиту перевищує ліміт повноважень Правління, такі кредити затверджуються рішенням Наглядової ради. Банк також зменшує кредитний ризик, отримуючи заставу та інші види забезпечення кредитів.

Процес Банку з прийняття рішень про надання кредитів децентралізований. Банк делегував окремі функції з управління кредитним ризиком від кредитних комітетів центрального апарату до регіональних (обласних) філій, надавши регіональним офісам право проводити певні операції, в межах встановлених лімітів та повноважень, без отримання дозволу кредитних комітетів вищої інстанції.

Приймаючи рішення про надання кредитів корпоративним клієнтам, Банк оцінює потенційних позичальників на основі їх фінансового стану, відображеного у окремій фінансовій звітності, кредитної історії у Банку та в інших фінансових

установах, а також рівня ризику, пов'язаного з наданням кредиту конкретному позичальнику, використовуючи рейтингову шкалу.

При оцінці ризиків, пов'язаних з конкретним позичальником, Банк бере до уваги фінансову стабільність, обороти, вірогідність повернення кредиту, характер бізнесу позичальника, а також такі фактори, як якість його менеджменту, основні напрямки діяльності, географічне місцезнаходження, постачальників, клієнтів, іншу заборгованість, ліквідність запропонованої застави та її достатність з точки зору кредитного ризику. Банк також враховує ризики, пов'язані із галуззю, в якій позичальник здійснює свою господарську діяльність [13].

Аналіз кредитної якості кредитів, наданих клієнтам, коштів в банках, інвестицій, наявних для продажу, та інвестицій, утримуваних до погашення, здійснювався за 5 років. Варто зазначити що у 2014 та 2015 роках з'явилися нові позиції, тому аналіз даних буде проводитися з 2011 по 2013 (Додаток А) і окремо з 2014 по 2015 (Додаток А1).

За роки, що закінчилися 31 грудня 2011 по 2015 роки, Банк обліковував кредити, надані Національній акціонерній компанії «Нафтогаз України». Банк застосовує спеціальну методику оцінки даного позичальника, що була розроблена аби урахувати ризики, притаманні даному клієнту, а саме: висока концентрація кредитних коштів, специфіка діяльності, генерації грошових потоків та прибутку, залежність від загальноекономічної та ринкової кон'юнктури. Банк розраховує резерви з урахуванням притаманних позичальнику ризиків.

Станом на 31 грудня 2015 та 2014 років знецінені кредити включали кредити, прострочені більше трьох місяців, на суму 49 172 079 тисяч гривень та 16 874 073 тисячі гривень відповідно (у тому числі кредити, видані клієнтам Кримського республіканського управління, становили 14 724 577 тисячі гривень та 10 032 138 тисяч гривень відповідно). Станом на 31 грудня 2015 та 2014 років знецінені кредити, що включали кредити, прострочені більше трьох місяців, склали 45% та 18% від загальної суми кредитного портфеля до вирахування резерву відповідно

(без врахування кредитів, виданих клієнтам Кримського республіканського управління, – 36% та 7% відповідно) [13].

Станом на 31 грудня 2013 та 2012 років знецінені кредити включали кредити, прострочені більше трьох місяців, на суму 6 968 256 тисяч гривень та 4 458 533 тисячі гривень, що складає 10,8% та 7,3% від загальної суми кредитного портфеля до вирахування резерву, відповідно, нараховані відсотки по кредитах, наданих клієнтам, включали нараховані відсотки по знецінених кредитах у сумі 1 525 865 тисяч гривень та 1 213 246 тисяч гривень, відповідно. У 2011 році знецінені кредити включали кредити, прострочені більше трьох місяців, на суму 4 185 340 тисяч гривень, що складає 7,1% від загальної суми кредитного портфеля до вирахування резерву [13].

Банк мав численні операції з контрагентами, які не мають рейтингів, які присвоєні міжнародними рейтинговими агентствами. Банк розробив внутрішню модель, яка дозволяє визначати рейтинг контрагентів. Банком визначено наступні зони ризику в залежності від значення кредитного ризику:

Таблиця 2.1

Зони ризику в залежності від значення кредитного ризику АТ «Ощодбанк»

Група рейтингу	Внутрішній кредитний рейтинг позичальник	Зона ризику
Високий рейтинг	AAA- БББ	Мінімального ризику
Стандартний рейтинг	ББ- ВВВ	Прийняттого ризику
Нижче стандартного рейтингу	ВВ- В	Підвищеного ризику
	ГГГ- ГГ	Критичного ризику
	Г	Неприпустимого ризику

Дана класифікація, протягом років удосконалювалася і була дещо видозмінена, проте починаючи з 2013 року і до сьогодні вона має такий вигляд.

Ринкові ризики у відповідності з Стратегією, до складу ринкових ризиків банк відносить ризик ліквідності, валютний ризик, процентний ризик та ціновий ризик.

Ризик ліквідності виникає внаслідок невідповідності строків і сум надходження/списання грошових коштів з рахунків банку та полягає у загрозі виникнення втрат, недоотримання доходу або зменшення ринкової вартості капіталу банку внаслідок неспроможності банку вчасно, в повному обсязі та з мінімальними втратами покрити потреби у грошових коштах для виконання своїх грошових зобов'язань.

Основною метою управління ризиком ліквідності є забезпечення наявності в банку обсягу ліквідних коштів, достатнього для покриття поточних та планових потреб з метою оптимізації витрат банку, пов'язаних з забезпеченням необхідного обсягу ліквідних коштів. Управління ризиком ліквідності направлене також на забезпечення спроможності банку покривати відтік грошових коштів за кризовим сценарієм (в разі системної кризи, або близької до системної кризи ліквідності) [13].

Аналіз ризиків ліквідності на основі балансової вартості фінансових активів та зобов'язань наведений нижче на рис. 2.1. та 2.2. . Аналіз ліквідності проводиться на основі контрактних термінів погашення.

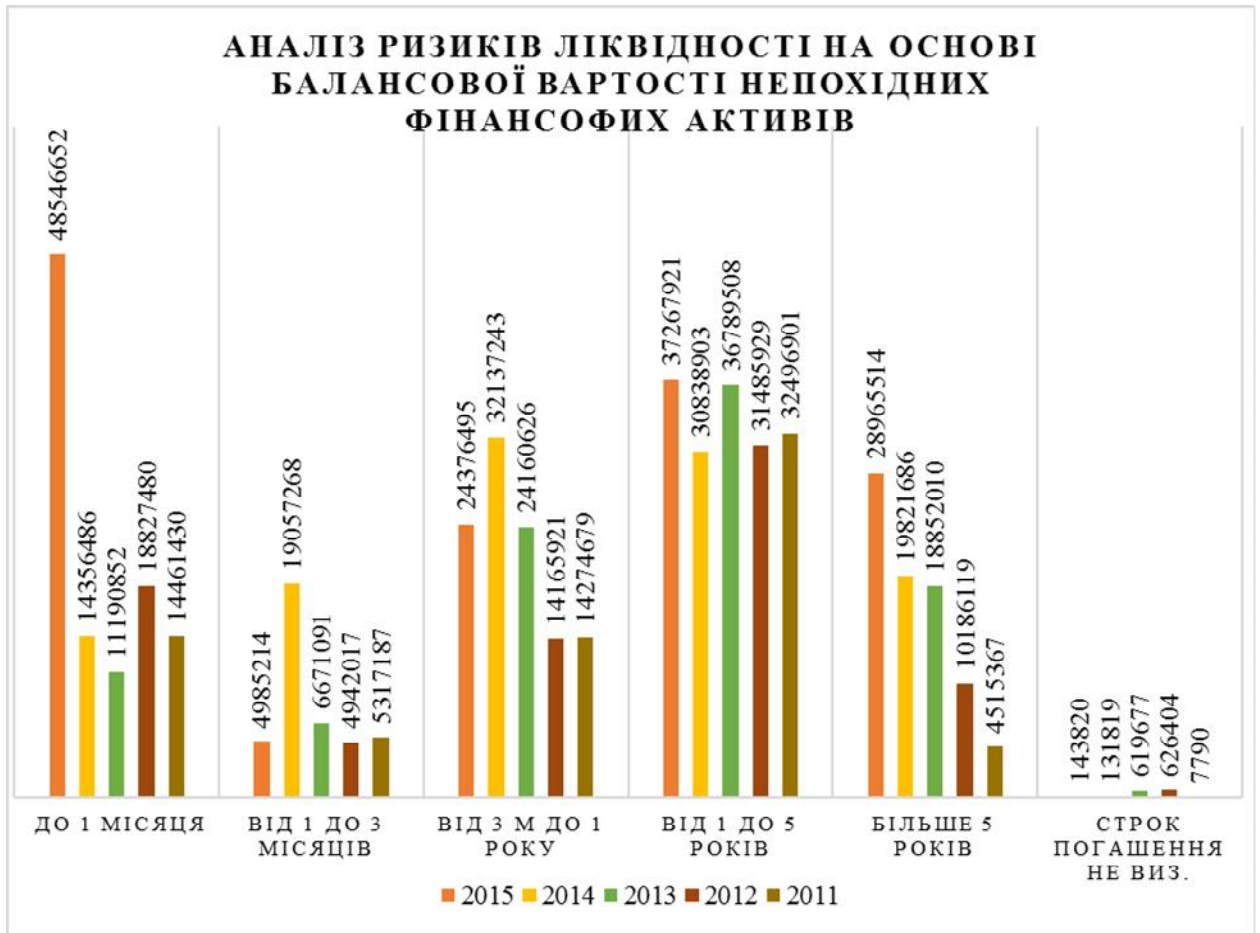

Рис. 2.1. Аналіз ризиків ліквідності на основі балансової вартості непохідних фінансових активів АТ «Ощадбанк» за 2011-2015 рр.

З наведеної діаграми можна зробити висновок, що непохідні фінансові активи до 1 місяця досягли максимального значення у 2015 році, воно становило 48 546 652 млн. грн.. Зростання активів терміном від 3 місяців до 1 року здійснювалося до 2014 року у 2015 році їхнє значення зменшилося на 7 760 748 млн. грн. в порівнянні з 2014 роком. Активи терміном більше 5 років мали постійну динаміку зростання і у 2015 році їх розмір досяг значення 28 965 514 млн. грн.. Активи строк погашення яких не визначається мали переміну динаміку максимального значення вини досягли у 2012 році 626 404 тис. грн., у 2015 році їх значення становило 143 820 тис. грн..

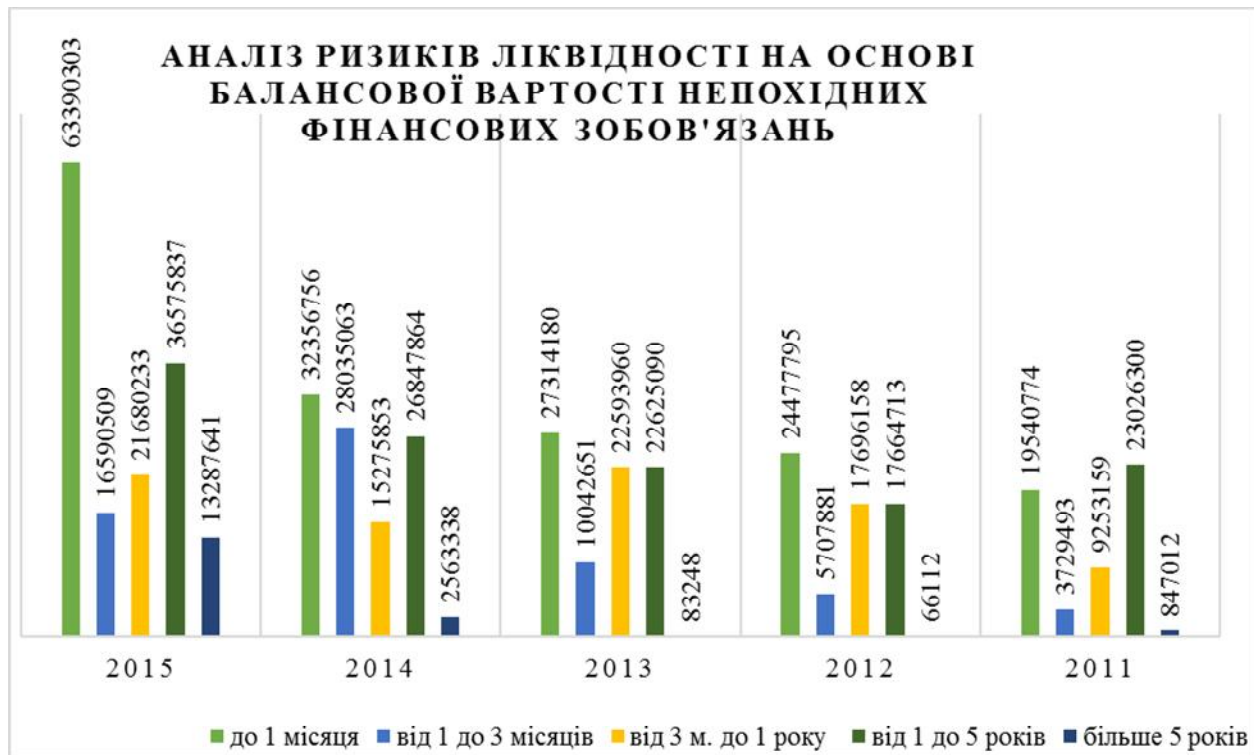

Рис.

2.2. Аналіз ризиків ліквідності на основі балансової вартості непохідних фінансових зобов'язань АТ «Ощадбанк» за 2011-2015 рр.

З наведеної діаграми можна зробити висновок, що непохідні фінансові зобов'язання до 1 місяця у 2015 році становили 633 903 303 млн. грн., також ми можемо спостерігати що дане значення з 2011 по 2015 мало тенденцію до зростання. Зобов'язання у період від 1 до 3 місяців мало стрипкоподібну тенденцію. Зростання зобов'язань терміном від 3 місяців до 1 року здійснювалося до 2013 року у 2015 році їхнє значення зросло на 6 404 380 млн. грн. в порівнянні з 2014 роком. Зобов'язання терміном більше 5 років мали постійну динаміку зростання і у 2015 році їх розмір досяг значення 13 287 641 млн. грн..

Ризик зміни процентної ставки основна діяльність банку пов'язана з залученням/розміщенням процентних зобов'язань/активів, внаслідок чого відсотковий ризик є одним з основних фінансових ризиків, на які наражається банк. Процентний ризик виникає внаслідок можливості несприятливих змін процентних ставок на ринку, які створюють негативний вплив на процентний дохід/капітал банку.

Управління процентним ризиком здійснюється за допомогою наступних методів та інструментів:

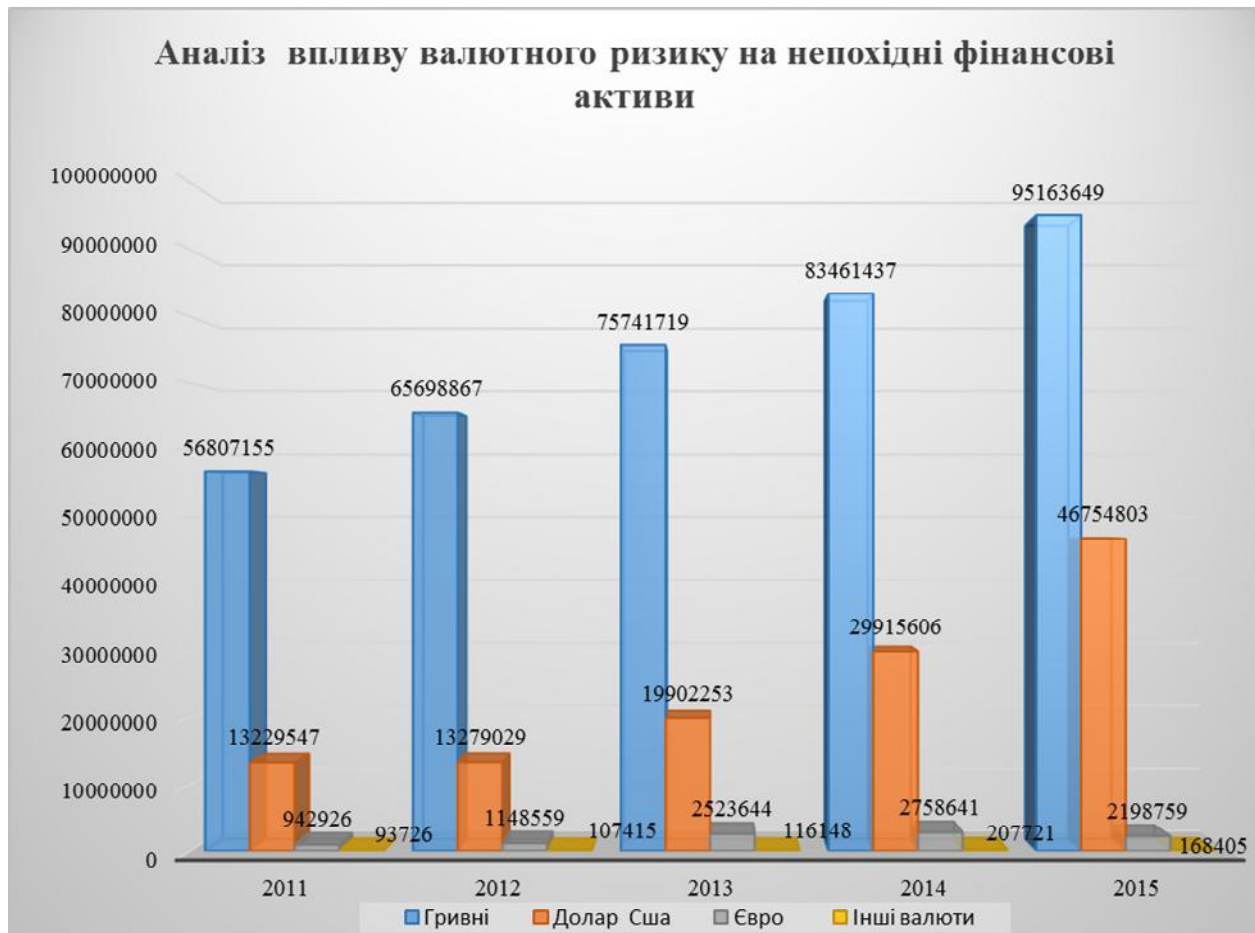
- встановлення та перегляд кривих дохідності із залучення та розміщення коштів в розрізі валют;
- встановлення лімітів та обмежень на проведення банківських операцій;
- встановлення процентного спреду як цільового показника діяльності банку;
- структурне управління балансом банку;
- аналіз можливих сценаріїв і моделювання;
- аналіз процентного GAP;
- метод дюрації.

У додатку В проведено аналіз ризику процентної ставки і, відповідно, можливість виникнення прибутку або збитку. Процентні ставки представлені за категоріями фінансових активів та зобов'язань для визначення рівня ризику процентної ставки та оцінки ефективності політики управління процентними ставками, яку використовує Банк [13].

Аналізуючи додаток Б ми можемо зробити висновок, що процентні ставки на кошти в банках з 2011 по 2013 рік зменшувалися, проте у 2014 році значення цього показника становило 17,37 %, у 2015 зменшилося до 3,61. Середнє значення показника за 5 років становить 11,44%. Також варто зазначити, що процентна ставка з кредитами наданими клієнтам у 2011 –2013 рр. коливалася у межах 14%, у 2014 – 16,19%, у 2015 році це значення становило 20,06%. Щодо депозитів, то спостерігалось збільшення процентних ставок з 13% у 2011 році до 18,64 у 2015 році у гривневому еквіваленті та з 6 % до 8,01% у доларовому еквіваленті.

Більшість кредитних договорів та інших договорів щодо фінансових активів та зобов'язань Банку містить параграф щодо можливості зміни процентної ставки за вимогою кредитора. Банк здійснює моніторинг своєї процентної маржі на постійній основі та не вважає, що він може піддатись значному впливу ризику зміни процентної ставки та ризику зміни грошових потоків.

Банк здійснює операції в різних валютах, і тому може зазнавати негативного впливу валютного ризику, який полягає у загрозі виникнення втрат, недоотримання доходу або зменшення ринкової вартості капіталу банку внаслідок несприятливих змін курсів обміну валют та банківських металів на ринку внаслідок утримання відкритої валютної позиції рис.2.3., рис2.4..

**Рис. 2.3. Аналіз впливу валютного ризику на непохідні фінансові активи
АТ «Ощадбанк» за 2011-2015 рр.**

У зв'язку із зростанням валютного курсу, і коливаннями на валютному ринку у банку зріс рівень валютного ризику. У 2011 році курс долара становив 7,99, а у 2015 році 1 долар = 24 гривні. Що стосується курсу євро у 2011 році 1 євро = 10,29 гривні, а у 2015 році – 26,23 гривні.

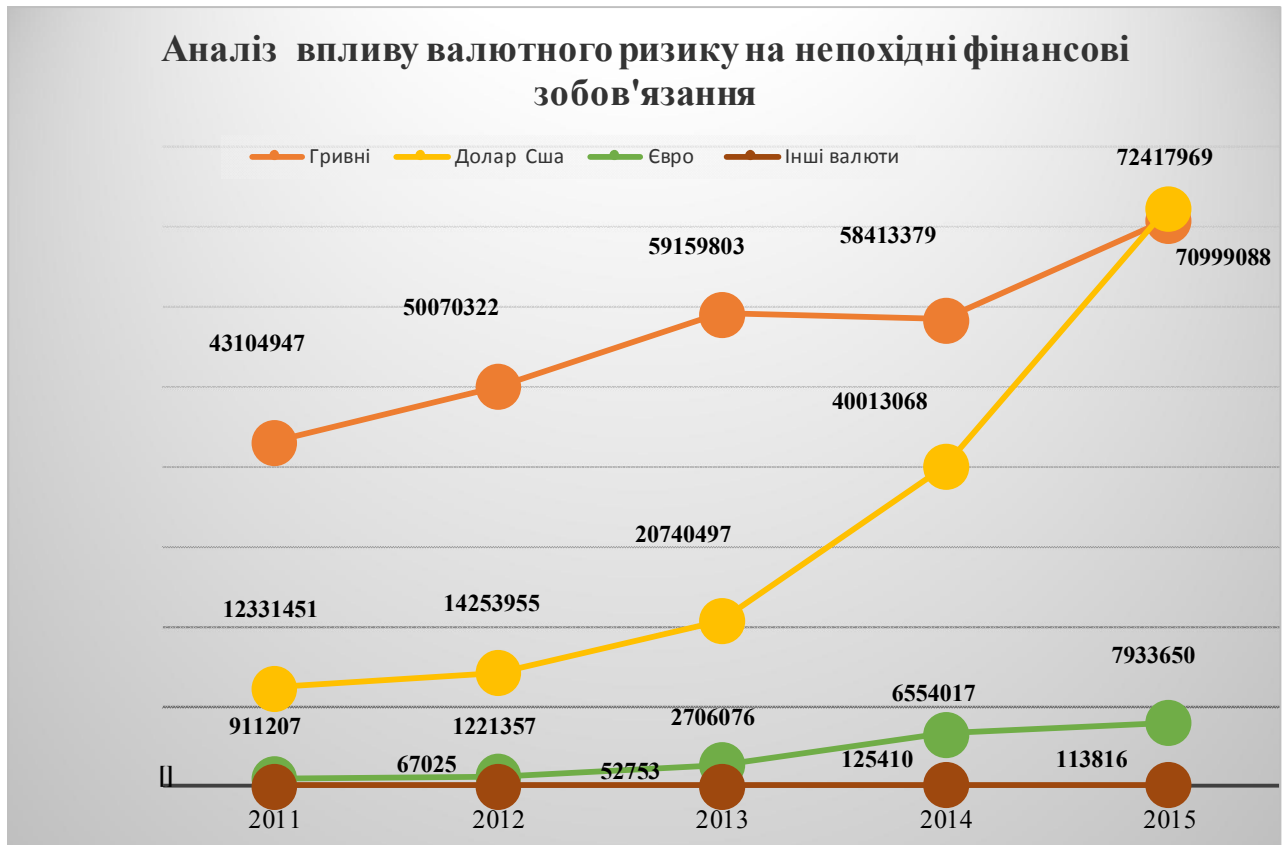

Рис. 2.4. Аналіз впливу валютного ризику на непохідні фінансові зобов'язання АТ «Ощадбанк» за 2011-2015 рр.

З наведеної діаграми можна зробити висновок, що непохідні фінансові зобов'язання у гривневому еквіваленті до 2013 року мали тенденцію до зростання, проте у 2014 році вони зменшилися на 746 424 тис. грн.. Зростання зобов'язань у доларовому еквіваленті відбувалося на протязі 5 років і у 2015 році їх значення становило 72 417 969 млн. грн.

Відкрита валютна позиція визначається як різниця між відкритою балансовою позицією і відкритою позицією за похідними фінансовими інструментами та угодами спот. Проведемо аналіз відкритої валютної позиції за 5 років у розрізі валют.

Аналізуючи таблицю 2.2. ми можемо дійти висновку, що у зв'язку з зростанням валютного курсу та зниженням курсу гривні валютна позиція мала тенденцію до зростання на протязі аналізованого періоду. Так для прикладу,

валютна позиція щодо долара США у 2011 році становила -614604 тис. грн., а у 2015 році – -25304119 млн. грн.

Таблиця 2.2

Аналіз відкритої валютної позиції у розрізі валют з 2011 – 2015 рр.

	2011	2012	2013	2014	2015
Гривні	15497479	15452880	19645152	30184386	33903960
Долар США	(614604)	(1329577)	(3475884)	(10173558)	(25304119)
Євро	31719	392766	(657104)	(4551709)	(5794891)
Інші валюти	35052	90426	115628	29131	54589

Отже, можна зробити висновок, що банк розробив власну стратегію до управління ризиками, яка включає сукупність норм, процедур, інструментів за допомогою яких банк захищає себе від дії ризиків які притаманні банківській діяльності. Якщо ж ризику впливають на діяльність банку, то він намагається мінімізувати даний вплив.

3. Перспективи мінімізації кредитного ризику, як одного з виду банківських ризиків в банківській системі України

Банківська сфера пов'язана з високою ризикованістю. Оскільки кредити є найприбутковішими банківськими активами, то ризик, особливо кредитний, – це складова частина діяльності фінансово-кредитних установ. Ризикованість кредитування обумовлена природою кредитної угоди й тим, що кредитні операції займають значне місце в загальному обсязі активних операцій усіх комерційних банків. Тому необхідно розглянути методи управління ризиками.

Методи управління банківськими ризиками можна поділити на такі групи:

1. методи уникнення банківських ризиків;
2. методи прийняття банківських ризиків.

Першу групу методів можна застосовувати лише до внутрішніх банківських ризиків. Ці методи потребують відмови від проведення певних фінансових операцій, освоєння нових ринків, впровадження нових послуг і продуктів та інших дій, які супроводжуються підвищенням ризиком. Слід відзначити, що такі методи не є поширеними, оскільки уникаючи ризику банк позбавляє себе поточного та майбутнього прибутку. Саме тому у процесі управління ризиками банк має якнайширше застосовувати методи їх мінімізації, удосконалювати відомі та шукати нові підходи до вирішення проблем ризиковості діяльності.

У свою чергу методи прийняття банківських ризиків можна поділити на підгрупи:

1. Метод зниження банківських ризиків;
2. Метод самостійного протистояння банківським ризикам;
3. Метод передання банківських ризиків.

Перша підгрупа передбачає використання методів удосконалення організаційної структури, підвищення кваліфікації персоналу, удосконалення технічних засобів, диверсифікації, лімітування, моніторингу та контролю. Вибір методу залежить від стратегії конкретного банку, ставлення керівництва до

проблеми ризику, рівня підготовки співробітників, кола клієнтів та особливостей того сегмента ринку, який обслуговує банк.

Методи самостійного протистояння банківським ризикам дають змогу покривати збитки за рахунок власних коштів. Якщо прибутку не вистачає для покриття збитків, банки створюють власні резервні фонди. Однак тут слід відзначити, що резервні фонди для самострахування ризиків є капіталом, що не приносить банку прибутку, тому потрібно знаходити їх оптимальний рівень.

У свою чергу методи передання банківських ризиків полягають в розподілі ризиків між іншими учасниками ринку: банками, підприємствами, будівельними, страховими, інвестиційними, факторинговими та лізинговими компаніями, іншими фінансовими організаціями. До цих методів належать: страхування; хеджування; продаж активів та сек'юритизація; консорціумні та паралельні кредити; договори гарантії та поруки; факторинг та лізинг.

Головним завданням перед банками, - забезпечити мінімальний рівень неповернення при зростаючому об'ємі кредитів. Стратегія управління ризиком є важливим аспектом ефективного функціонування банків в умовах ринкової економіки та в умовах кризи. Вона повинна забезпечити поєднання внутрішньобанківської діяльності і механізмів Національного банку України та інших державних структур. Ефективна стратегія управління кредитними ризиками банку завжди буде актуальним питанням, оскільки забезпечує стабільність банку та довіру клієнтів. Внаслідок цього банківська установа отримує більший прибуток, а питання довіри супроводжується значним економічним результатом. Важливість стратегічного управління кредитними ризиками банку обумовлена тим, що прийняття управлінських рішень щодо вибору методів регулювання ризиків базується на формуванні його кредитної стратегії та стратегії кредитних ризиків.

В економічній літературі не існує єдиного підходу до поняття «кредитний ризик». Більшість авторів пов'язує кредитний ризик з можливими збитками по кредитній операції. Під кредитним ризиком традиційно розуміють ймовірність

несплати позичальником основного боргу та відсотків, які належать до сплати за користування кредитом у терміни, визначені у кредитній угоді 8.

Кредитний ризик є в усіх видах діяльності, де результат залежить від діяльності контрагента, емітента або позичальника. Він виникає кожного разу, коли банк надає кошти, бере зобов'язання про їх надання, інвестує кошти або іншим чином ризикує ними відповідно до реальних чи умовних угод незалежно від того, де відображається операція – на балансі чи поза балансом. Важливо розуміти, що на відміну від інших фінансових ризиків кредитний ризик має специфічні риси, найважливішими з яких є те, що він пов'язаний з рухом кредиту, який набуває вигляд позики та має індивідуальний характер, пов'язаний з кожним конкретним позичальником. Це значно підвищує елемент суб'єктивізму при оцінці кредитного ризику та ускладнює його аналітичну оцінку.

Управління кредитними ризиком банку – це формалізований процес з чіткою послідовністю етапів, механізмів та методів, за допомогою яких банк виявляє ризики, оцінює їх рівень, здійснює моніторинг і контролює свої ризикові позиції [14, с. 66 – 68].

Система управління кредитним ризиком комерційного банку повинна містити:

а) визначення методу оцінки кредитного ризику (як у процесі попереднього аналізу кредитоспроможності позичальника, так і під час користування ним позицією);

б) аналіз поточної наявної структури кредитного портфеля банку, опираючись на прийняті банком методи його оцінки:

в) використання різноманітних методів регулювання кредитного ризику.

При цьому особливу увагу в процесі управління кредитним ризиком банки повинні звертати на визначення методів оцінки ризику кредитування за кожною окремою позицією/позичальником та на рівні банку (кредитного портфеля) в цілому [2, с. 47].

Для українських банків у даний час є найбільш актуальною проблема контролю якості кредитного портфеля, що визначає необхідність першочергового вирішення наступних питань:

- аналіз кредитного ринку і розробка заходів із залучення та відбору найбільш вигідних для банку кредитних заявок;
- аналіз фінансового стану позичальників;
- аналіз застав та інших видів забезпечення повернення позик, організація роботи з управління та ліквідації предметів застави і засобів забезпечення;
- дотримання принципів кредитування (цільової спрямованості, забезпеченості, строковості, платності та повернення);
- періодичне тестування наданого у користування кредиту на предмет його повернення: моніторинг стану позичальника, цільових ринків, економічної ситуації;
- аналіз структури кредитного портфеля, розрахунок та інтерпретація результатів, показників, розробка та виконання заходів з реструктуризації кредитного портфеля;
- виявлення проблемних кредитів і вжиття заходів щодо ліквідації заборгованості;
- кредитування в умовах ризику, пов'язаного з економічною кризою [10, с. 40 – 45].

На практиці часто застосовують такі методи управління кредитними ризиками, як метод аналогії в оцінці ризику, бальної оцінки ризику, “дерева рішень”, моделювання ризику, експертних оцінок ризику, фінансових коефіцієнтів, статистичні методи тощо.

Метод аналогії в оцінці ризику – оцінка ризику на основі аналізу бази даних про реалізацію аналогічних операцій і аналогічних умов їх виконання з метою врахування помилок, впливу негативних факторів і екстремальних ситуацій як джерел ризику.

Метод бальної оцінки ризику – один із методів експертизи ризику на основі узагальнюючого показника, що розраховується за низкою експертно – оцінюваних значень показників рівня ризику.

Метод “дерева рішень” – метод оцінки найбільш ймовірних значень результатів діяльності залежно від варіантів реалізації рішень. Базується на побудові просторово – орієнтованого графіка, що відображає послідовність прийняття рішень та умов їх реалізації, оцінки проміжних результатів з врахуванням їх ймовірності.

Моделювання ризику – метод аналізу і оцінки очікуваного ризику, що використовується у випадку, якщо необхідно врахувати велику кількість факторів ризику. Для моделювання ризику заздалегідь визначають множину параметрів, що будуть враховуватися, і можливий діапазон значень, за допомогою яких можна збудувати динамічну характеристику змінюваних факторів та їх вплив на оцінювані показники. Після цього довільно вибирають значення змінних (з врахуванням присвоєних ним раніше ймовірностей) і розраховують кінцевий показник.

Метод експертних оцінок ризику – група методів прогнозування і аналізу ризиків, що базуються на висновках експертів.

До найбільш поширених з них належать метод Дельфі, ранжування, попарне порівняння, метод бальних оцінок. Достовірність отриманих оцінок, що узагальнюють думки експертів, залежить від їх кваліфікації, незалежності суджень, а також від методичного забезпечення прояву експертизи. Одним із показників достовірності отриманих значень є коефіцієнт конкордації думок експертів [8, с. 193–194].

Одним із способів захисту банків від кредитних ризиків є аналіз кредитоспроможності та фінансового стану потенційного позичальника. Тільки ретельна та виважена оцінка бізнесової діяльності клієнта, обсягів запитуваної позики та термінів користування нею, реальності кредитованого проекту, репутації позичальника нададуть змогу банкові прийняти правильне рішення щодо співпраці з прохачем кредиту. Також дуже велике значення з точки зору повернення кредитних

коштів та отримання плати за їх використання має наявність та форма забезпечення надаваних позик. Під забезпечення кредитів банки повинні приймати високоліквідні форми, що не втрачають своєї вартості протягом всього строку дії кредитного договору. Це може бути застава ліквідного майна, нерухомості та прав на них, цінних паперів, депозитів позичальника тощо. Позичальник може надати банкові гарантії та поручительства третіх осіб як за поруку повернення отриманих кредитних коштів, а також застрахувати свою відповідальність за виконання зобов'язань щодо кредитного договору. При висвітленні даного способу мінімізації ризику варто згадати про зарубіжні методики рейтингу.

Англійські клірингові банки здійснюють оцінку потенційного ризику неплатежу по кредиту із використанням методик «PARSEL» і «CAMPARI». Методика «PARSEL» включає: P (Person) — інформація про персону потенційного позичальника, його репутація; A (Amount) — обґрунтування суми затребуваного кредиту; R (Repayment) — можливість погашення; S (Security) - оцінка забезпечення; E (Expediency) - доцільність кредиту; R (Remuneration) – винагорода банку (відсоткова ставка) за ризик надання кредиту [4, с. 110].

Методика «CAMPARI» більш розширена в системі оцінки: C (Character) — репутація позичальника; A (Ability) - оцінка бізнесу позичальника; M (Means) — аналіз необхідності звертання за позичкою; P (Purpose) — ціль кредиту; A (Amount) - обґрунтування мети кредиту; R (Repayment) - можливість погашення; I (Insurance) — спосіб страхування кредитного ризику [2, с. 48].

У практиці американських банків використовують «правило п'яťох с»: 1 C (customer's character — характер позичальника) - репутація позичальника, ступінь відповідальності, готовність і бажання сплатити борг; 2 C (capacity to pay - фінансові можливості) - припускає ретельний аналіз доходів і витрат позичальника і перспективи їхнього розвитку в майбутньому; 3 C (capital) — капітал, майно; 4 C (collateral) — забезпечення позики, достатність, якість і ступінь реалізованої застави у випадку непогашеної позички; 5 C (current business conditions and goodwill — загальні економічні умови) — визначають діловий клімат у країні і впливають на

становище банку і позичальника. Перераховані критерії «сі» іноді доповнюють шостим критерієм - 6 C (control) — моніторинг законодавчих основ діяльності позичальника і відповідність його стандартам банку [16, с. 327 – 330].

Одним із важливих напрямів зниження кредитних ризиків є розроблення кожним банком власної системи забезпечення наданих кредитів, яка покликана зменшити втрати банків від неповернення кредитів. З метою забезпечення повного та своєчасного повернення наданих кредитів необхідне ґрунтовне дослідження механізмів його забезпечення, ризиків, пов'язаних зі здійсненням кредитних операцій, а також вдосконалення управління процесом реалізації прав кредитора в разі погашення банківського кредиту за рахунок забезпечення. На практиці заставне забезпечення є вторинним джерелом погашення кредиту, а тому банки цікавлять, перш за все, достатність (адекватність) обсягів забезпечення сумі наданого кредиту, його ліквідність і збереження ринкової вартості заставленого майна упродовж певного періоду часу.

У процесі реалізації кредитної політики вітчизняні банки використовують, переважно, майнові (застава нерухомого та рухомого майна, а також майно, яке передається на зберігання в банк) та юридичні (гарантія, поручительство, неустойка тощо) форми та види забезпечення виконання кредитних зобов'язань позичальників.

Додатковим елементом системи кредитного забезпечення може бути мінімізація кредитних ризиків шляхом страхування відповідальності позичальника за неповернення кредиту, страхування ризику непогашення кредиту, страхування майна, наданого позичальником у заставу тощо. Однак порівняно з майновою та юридичною формами забезпечення кредитів страхування використовується не часто [11].

Одним із напрямів удосконалення регулювання банківської діяльності у сфері кредитування з метою зниження кредитних ризиків є встановлення певних кількісних нормативів щодо кредитного забезпечення та дохідності позичальників, до яких відносять:

1. Вимога до максимального співвідношення розміру кредиту та вартості застави (LTV – Loan to Value ratio) – використовується переважно в іпотечному кредитуванні;

2. Вимога мінімальної суми початкового внеску;

3. Відношення максимального розміру платежу за кредитом до доходу позичальника («платіж до доходу», PTI – Payment to Income). Цей показник ще називають коефіцієнтом боргового навантаження;

4. Відношення загального розміру заборгованості за кредитом до доходів позичальника («заборгованість до доходу», DTI – debt-to-income ratio) [12, с. 3 – 19].

Практика встановлення таких нормативів з метою зниження кредитних ризиків набула поширення в багатьох країнах. Найбільш поширеною стала практика встановлення регуляторами кількісного значення показника LTV, нормативи якого встановлюють органи нагляду Гонконгу (50–70%), Індії (80%), Канади (95%), Китаю (50–75%), Кореї (40–60%), Нідерландів (112%), Туреччини (50–75%), Сінгапуру (80%) та інших країн. Однак у більшості країн показник LTV встановлюється не регуляторами, а визначається у внутрішніх регламентах банків як інструмент їх кредитної політики [11].

Таким чином, ці показники, хоча й мають одне призначення – знизити кредитний ризик банку, їх природа різна, і вони можуть встановлюватися паралельно. На сьогоднішній день банки багатьох країн в кредитних угодах іпотеки встановлюють вимогу щодо мінімальної суми початкового внеску, яка передбачає кредитну підтримку угоди з боку позичальника в розмірі 20–30%. Обов'язковими такі умови на сьогоднішній день є лише в Китаї (30%), Гонконзі (10%) та Сінгапурі (20%) [11].

Враховуючи сучасні реалії діяльності вітчизняного банківського сектору, можемо запропонувати і ряд наступних заходів для оптимізації управління кредитними ризиками банківських установ:

1. Вдосконалення політики управління ризиками;

Вона має передбачати заходи щодо подолання негативних ситуацій і пом'якшення наслідків тих із них, які неможливо передбачити повністю. Кредитний комітет банку повинен розглядати лише кредитні заявки, які відповідають затвердженій політиці управління ризиками.

2. Розробка внутрішньої системи банківських лімітів;

Вони мають забезпечити диверсифікацію кредитного портфеля банківської установи за тер- мінами, галузями, суб'єктами кредитування, видами кредитів, територіями та іншими факторами. Необхідно також застосовувати заборони й обмеження за категоріями кредитів, що не відповідають стандартам кредитної політики. Банківським установам слід також визначати ліміти за кредитами для виконання нормативів банківської діяльності.

3. Збір інформації про кредитний ризик і використання системи його оцінки, що передбачає:

- розробку системи кількісних і якісних показників за істотними факторами ризику;
- визначення оптимальних і критичних значень для кожного фактора кредитного ризику зокрема і загалом;
- загальне оцінювання кредитоспроможності кожного потенційного позичальника;
- розробку стандартів банку щодо якості кредитів і дотримання вимог, установлених регулюючими органами;
- класифікацію наданих кредитів за ступенем ризику.

4. Створення системи моніторингу кредитного ризику в режимі реального часу із застосуванням спеціальних комп'ютерних програм обліку та аналізу даних;

5. Забезпечення повернення банківського кредиту слід розглядати як сукупність умов, способів, форм, видів і джерел погашення зобов'язань позичальника перед банком як вторинного джерела в разі неповернення кредиту, а

також юридичне оформлення прав кредитора на використання такого забезпечення та організацію контролю банку за його достатністю та прийнятністю;

6. Розроблення дієвих механізмів роботи з проблемними активами повинно ґрунтуватися на основі створення та нормативно-правового забезпечення діяльності компаній з управління активами, які мають бути створені, переважно, як комерційні (недержавні) фінансові установи.

7. З метою забезпечення прозорості кредитного процесу, вдосконалення оцінки банками кредитного ризику та зниження частки проблемних кредитів під егідою Національного банку України має бути розроблено єдиний кредитний реєстр клієнтів банків.

Отже, проблема кредитних ризиків та шляхів зниження їх рівнів у процесі активної діяльності комерційних банків, раціонального та безпечного управління кредитним портфелем є найголовнішою для банків, особливо на сучасному етапі економічного реформування в Україні. Успішне її вирішення сприятиме надійному функціонуванню, фінансовій стійкості не тільки самого комерційного банку, але й тієї сфери, в котрій він провадить свою діяльність.

ВИСНОВКИ

Специфіка банківських ризиків тісно пов'язана з сутністю банківської діяльності, яка переважно обумовлюється виконанням функцій фінансового посередництва на грошовому ринку. Банківська діяльність передбачає істотний рівень соціальної відповідальності, оскільки банки при здійсненні активних операцій переважно ризикують грошовими коштами клієнтів. З іншого боку, трансформація банками параметрів грошових коштів (валюта, строк, ставка і т.д.), у процесі їх перерозподілу, обумовлює ризиковий характер більшості банківських операцій.

З вище наведеного можемо стверджувати, що оптимізація складу та структури портфеля кредитних вкладень дозволяє банку нівелювати негативний вплив кредитного ризику в цілому, мінімізувати його рівень за умови адекватного та достовірного врахування особливостей кожного індивідуального ризику в процесі управління ним.

Методами попередження кредитного ризику можуть бути:

- лімітування, що передбачає встановлення обмежень на видачу окремих різновидів кредиту;
- резервування, тобто створення резервів щодо покриття можливих втрат внаслідок настання ризикових подій під час здійснення кредитного процесу;
- розподіл ризику шляхом його трансферу (перекладання) на інших учасників економічних відносин у процесі кредитування;
- диверсифікація, яка передбачає мінімізацію загального кредитного ризику шляхом нормування його структури за різними групами позичальників, а також відповідний розподіл резерву на покриття можливих втрат між цими групами;
- страхування ризику, яке передбачає його передачу та розподіл між суб'єктами страхового ринку при посередництві страхової компанії.

Основою функціонування ефективної системи управління банківськими ризиками є не лише науково-обґрунтована їх класифікація, а й правильне

оцінювання та розробка методів їх зниження, що дасть змогу уникнути або значно зменшити неминучі втрати, що виникають у банківській діяльності.

Для застосування методів мінімізації банківських ризиків необхідна розробка основних положень концепції мінімізації банківських ризиків із використанням методу контролінгу. Це дасть змогу не тільки мінімізувати окремі банківські ризики, але й здійснювати діагностування системи раннього виникнення криз.

Ризики, на які наражаються вітчизняні банки залежать від загальної ділової стратегії банку, його організаційної структури, функціонування внутрішніх систем, включаючи комп'ютерні та інші технології, узгодженості політики банку, а також від заходів, спрямованих на упередження шахрайства та помилок в управлінні. Крім цього, банкам слід вважати на ризики, пов'язані із зовнішнім середовищем банківського бізнесу, в тому числі з макроекономічними й політичними факторами, правовими умовами та режимом регулювання, а також із загальною інфраструктурою фінансового сектору й системою платежів.

Проблема кредитних ризиків та шляхів зниження їх рівнів у процесі активної діяльності комерційних банків, раціонального та безпечного управління кредитним портфелем є найголовнішою для банків, особливо на сучасному етапі економічного реформування в Україні. Успішне її вирішення сприятиме надійному функціонуванню, фінансовій стійкості не тільки самого комерційного банку, але й тієї сфери, в котрій він провадить свою діяльність.

Отже, можемо стверджувати, що банківська діяльність не можлива без ризику, але якщо банк вчасно зможе зреагувати на зміни у політичному та фінансовому середовищі, вчасно виявити і мінімізувати цей вплив, то банківська установа може вважатися стабільною і надійною. А для клієнта стабільність і надійність банківської установи це один чи не з головніших критеріїв.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко Л. А. Ризик-менеджмент кредитної діяльності комерційного банку: автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.00.08 “Гроші, фінанси і кредит” / Л. А. Бондаренко. – К. : КНЕУ. – 2007. – 23 с.
2. Гайдаржийська О. М. Напрями удосконалення управління кредитним ризиком / О.М. Гайдаржийська, О. Г. Чернікова // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. – 2014. - № 38. – С. 47-50.
3. Глосарій банківської термінології [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123698.
4. Дзюблюк О. Механізм забезпечення якості кредитного портфеля й управління кредитним ризиком банку в період кризових явищ в економіці / О. Дзюблюк // Журнал європейської економіки. – 2010. – № 1. – С. 108-124
5. Заруба О. Д. Банківський менеджмент та аудит / О. Д. Заруба. – К.: „Видавництво „Лібра”. – 2007. – 224 с.
6. Карась О. О. Специфіка системи управління ризиками в банківській сфері / О.О. Карась // Ефективна економіка. – 2015. – № 3 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3917>.
7. Корецька О.В. Поняття банківського ризику та його класифікація / Корецька О.В. // Сборник научных трудов "Вестник НТУ "ХПИ": Технічний прогрес та ефективність виробництва №50 - Вестник НТУ "ХПИ". – 2010 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kpi.kharkov.ua/archive>
8. Малахова О.Л. Кредитний менеджмент: навч. посіб. / О.Л. Малахова. – Тернопіль: Вектор. – 2015. – 424 с.
9. Методичні вказівки з інспектування банків: Постанова правління Національного банку України від 15.03.2004 № 104 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04>.

10. Міщенко В.І. Стратегічні підходи до управління ризиками функціонування нежиттєздатних банків і обслуговування проблемних активів / В. І. Міщенко, С.В. Міщенко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2014. – №10(163). – С. 40-45.
11. Міщенко В.І. Управління кредитним ризиком на основі вдосконалення забезпечення банківських позик / В.І. Міщенко, С.В. Міщенко // Банківська справа. Фінансовий простір. – 2015. – №2 (18). – С. 78-85.
12. Науменкова С.В. Розвиток кредитування в посткризових умовах / С. В. Науменкова, С.В. Міщенко // Банківська справа. – 2013. – №1. – С.3–19.
13. Офіційний сайт АТ «Ощадбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.oschadnybank.com/ru/branches_atms/atms/?ELEMENT_ID=90509
14. Пірог В. В., Мусіюк А.Б. Напрями вдосконалення управління кредитним ризиком банківської установи / В. В. Пірог // Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – № 7. – С. 66 – 68.
15. Подчесова В. Ю. Управління кредитними ризиками та шляхи їх мінімізації / В. Ю. Подчесова // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. – Дніпропетровськ : ДНУ. – 2005. – Вип. 205. Т. 4. – С. 967–972.
16. Стешенко О.Д. Управління кредитним ризиком комерційного банку / О.Д. Стешенко, А.П. Нікітенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2013. - №42. – С. 327-330.
17. Уваров К. В. Управління валютним ризиком у банках України: автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.00.08 “Гроші, фінанси і кредит” / К. В. Уваров. – К. : КНЕУ. – 2007. – 19 с.
18. Управління банківськими ризиками: навч. посіб. / Л. О. Примостка, П. М. Чуб, Г. Т. Карчева та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. О. Примостки. – К. : КНЕУ. – 2007. – 600 с.

19. Управління ризиками банків: монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін. / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”. – 2012. – 283 с.
20. Фінансово-економічний словник / за ред. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. – К.: Знання. – 2007. – 1072 с.